

- b. халық, мәдениет
- c. мәдениет, өнер
- d. үй, Отан
- e. табиғат, климат

22. Дұрыс жауабын табыңыз: «Отан ... басталады»

- a. қаладан
- b. көшеден
- c. базардан
- d. мектептен
- e. отбасынан

23. Шаңырақ әлемдік геральдика тарихында ... рет пайдаланылып отырған бейне

- a. тұңғыш рет
- b. көп рет
- c. екінші рет
- d. үнемі
- e. тұрақты

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Бектұров Ш., Бектұрова А. *Казахский язык для всех: Оқу құралы.* – Алматы: Рауан, 2004.

2 Белгара Б.Б., Құрманова Н.Ж. *Жаңа толқын /мемлекеттік тілді жеделдете оқыту оқу-әдістемелік кешені.* - Астана, 2007.

3 Исмагулова Б., Ережепова Э., Абдижапарова Г. *Словарь: 30000 слов.* - Алматы: Аруна, 2008.

Резюме

В данной статье представлен образец одного занятия по казахскому языку для студентов неязыковых специальностей. Автором прослеживается тесная взаимосвязь обучения и воспитания.

Conclusion

The article is devoted to the research of the topical problem of teaching the state language for the students of non-linguistic faculties. On the example of one lesson the author distinguishes the interaction of teaching and their bringing-up.

КӘСІБІ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫ

Атжанова Н.Е.

Орыс аудиториясында жұмыс істейтін оқытушы мемлекеттік тілді қазіргі заман талаптарына сай жүргізу үшін барлық мүмкіндікті пайдаланғаны дұрыс. Сондай мүмкіндіктің бірі – қазақ тілі сабақтарын мамандықпен тығыз байланыста өткізу.

Мемлекеттік тілді орыс тілді студенттерге оқыту дегеніміз Қазақстан азаматтарының бір-бірімен түсінісуі және қарым-қатынас құралы ретінде ұтымды пайдаланудың тәсілдерін игеруге толық әдістемелік жағдай жасау болып табылады.

Мемлекеттік тілді оқытуға қойылатын басты талап – қазақстандық орыс тілді азаматтардың бір-біріне таза ниеті, шын жүректен шынайы сыйластық (өзін-өзі сыйлай білген адам ғана басқа адамдарды да сыйлай біледі деген қағиданы ұстану), мемлекеттік тілге сұранысты заң ретінде мойындап, азаматтық борышы ретінде бұлжытпай орындауға дайын болуы, қазақ тілінің фонетикалық, лексикалық, морфологиялық, синтаксистік бірліктерін тәжірибе жүзінде ұтымды қолдана білуі. Білім алушыларға қазіргі күні таңдап алған маман-

дығы бойынша жұмысқа орналасу үшін мемлекеттік тілді, орыс тілін, ағылшын тілін білу басты міндет екенін ұғындырып, жиі-жиі естеріне салып отыру қажет.

Мектеп қабырғасынан қазақ тілі пәні бойынша азды-көпті біліммен келетін оқушыларға университет қабырғасында тіл үйретудің өзіндік қиындықтары мен мәселелері жеткілікті. Көп жағдайда студенттер жекелеген сөздерді жаттағанымен, сөйлем құрауға, өз ойын тыңғылықты жеткізуге шорқақтық танытып жатады.

Адамның сыртқы ортаны тануы жекелеген қасиеттерден, жеке бөліктерден тұрғанымен, белгілі бір ұғым, түсінікті тұтастай қабылдайды. Қазақ тілін басқа ұлт өкілдеріне оқытуда қабылдаудың осындай тұтастық заңдылықтары мен даралық ерекшеліктерін дұрыс байланыстыру арқылы жақсы нәтижеге жетуге болады.

Тиімді тәсілдердің бірі–ұғымды ассоциациялық байланыста түсіндіру, түбірлес сөздермен салыстыру.

Мамандық игеру дегеніміз тандап алған мамандығы бойынша терең және жан-жақты білім алу, алған теориялық білімін практикада іске асыруды үйрену, мамандыққа керекті дағдыларды қалыптастыру. Осы орайда жоғары оқу орнында мемлекеттік тілді үйретудің негізгі мақсаты – мамандық бойынша кәсіби терминдерді меңгерту, төл мәтіннен ықшамдалған таным-тәрбиелік мәтіндер негізінде білімін тереңдету, күнделікті тұрмыс-тіршілікте және келешекте атқаратын қызметінде университет қабырғасында алған білімін іске асыра алуын қамтамасыз ету.

Біздің пікірімізше мемлекеттік тілді студенттерге үйретудің жаңа бағыттары мыналар:

- Қарым-қатынас құралы ретінде оқыту;
- азаматтық борышын заңды тұрғыда

бұлжытпай орындауды ұғындыру;

– өзін басқаларға білікті маман ретінде мойындату арқылы ортақ тіл табатынын дәлелдеу;

– келешекте мемлекеттік тілді ақпараттық және ресми қарым-қатынас құралы тұрғысында пайдалану қажеттілігі туындайтынын түсіндіру.

Жоғарыда келтірілген ой-тұжырымдамаларды негізге ала отырып, «Қаржы және несие» мамандығына оқитын студенттер үшін өткізілетін қазақ тілі сабағының бір үлгісін ұсынуды жөн санадық.

Сабақтың тақырыбы: Қазақстан Республикасының салық жүйесі.

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: Қазақстан Республикасының салық жүйесі тақырыбы бойынша мәтіндермен таныстыру, жаңа сөздермен жұмыс жүргізіп, оларды меңгерту.

Дамытушылық: мәтінді мазмұндауға дағдыландыру, сөздік қорын молайту, тілін жаттықтырып, көркем сөйлеуге үйрету.

Тәрбиелік: өзге ұлт өкілдерінің қазақ тілін оқып-үйренуге деген ықыласы мен қызығушылығын арттыру, қазақстандық патриотизмге тәрбиелеу, болашақ мамандығына бағыт-бағдар беру.

Сабақтың түрі: жаңа білім беру сабағы

Сабақтың көрнекілігі: слайд, үлестірмелі карточкалар, тірек кесте; техникалық құралдар: теледидар, бейнемагнитофон, мультимедиа, компьютер.

Сабақтың барысы:

I. Үй тапсырмасын тексеру.

II. Жаңа тақырыпты түсіндіру.

III. Сабақты қорытындылау.

1. Мәтіндермен жұмыс (экранда беріледі)

Мәтін (1) Салық ұғымы.

Салықтар – заң жүзінде белгіленген, белгілі бір мөлшерде және мерзімде бюджетке төленетін қайтарусыз және өтеусіз сипаттағы міндетті ақшалай төлемдер. Салықтардың экономикалық мәні ұлттық табыстың бір бөлігі екендігінде.

Салық – экономиканы мемлекеттік реттеудің ең белсенді құралдарының бірі. Салықтар қаржының бастапқы категориясы болып табылады.

Салықтар мемлекетпен бірге пайда болды және дамыды. Салықтар тауар-ақша қатынастарын реттейді.

Белгілі философ Фрэнсис Бэкон «салықтарды төлеу әр азаматтың қасиетті борышы» деген еді.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 35-бабында: «Заңды түрде белгіленген салықтарды, алымдарды, өзге де міндетті төлемдерді төлеу әркімнің борышы әрі міндеті болып табылады», – деп жазылған.

Салықты қарапайым тілмен айтатын болсақ, мемлекеттік бюджет деуге болады. Ал мемлекет кім – ол өзіміз, ол біздер.

Мәтін (2) Салық қағидаттары.

Белгілі экономист ғалым А. Смит ұсынған классикалық қағидаттар:

1) салық төлеушінің әрқайсының табысына сәйкес алынуы тиіс (**әділеттілік қағидаты**);

2) салықтың мөлшері мен оны төлеу мерзімі алдын ала және дәл анықталуы керек (**анықтылық қағидаты**);

3) әрбір салық салық төлеуші үшін неғұрлым қолайлы уақытта және әдіспен алынуы тиіс (**қолайлылық қағидаты**);

4) салықты алудың шығындары өте аз болуы тиіс (**үнемділік қағидаты**)

Мемлекет салық саясатын экономикалық саясатқа сәйкес жүргізеді.

Мәтін (3) Салықты не үшін төлейміз?

Салық дегеніміз – үкіметтің кәсіпорындардан, адамдардан алатын төлемі. Қалай мемлекет пайда болды, салық та солай дүниеге келді. Салық бірінші рет Қытайда пайда болды. А. Смит салықты «әділетті салық» деп атаған.

Қазіргі нарықтық экономикада салық мақсатты болу керек: қай жерге өте қажет, салықтан жинаған қаржыны сол жерге жұмсау керек. А. Смитше айтатын болсақ, салық халықтың өзі үшін қызмет етеді десек те болады.

Салық салыну тәсіліне қарай *төте* және *жанама* болып бөлінеді.

Салықтың мынадай міндеттері бар:
қазыналық міндет;
бөлу міндеті;
ынталандыру міндеті;
шектеу міндеті;
бақылау – бөлу міндеті.

Салық саясаты – салық салу саясындағы ресми салық саясаты, ол салық салудың айқындалмалық ерекшеліктерін, оларды жүзеге асырудың басты қағидаларын, мақсаты мен әдістерін, тиісті ақпараттық және заң шығарушылық базаны айқындайды.

Мәтін (4) Қазақстан Республикасындағы салықтар.

Қазақстан тарихында салық салу мәселелерін шешуге орасан зор үлес қосқан бірден-бір құқықтық дерек көзі Тәуке ханның «Жеті жарғысы» болып табылады.

Салықтар, салық салу және салықтық құқық жөнінде кезінде А. Смит, Д. Рикардо, У. Петти, Н. Тургенев, М. Сперанский, Ш. Уәлиханов, Ы. Алтынсарин, А. Құнанбаев, А. Байтұрсынов, А. Бөкейханов, кейіннен бұрынғы Кеңес кеңістігі мен қазіргі егеменді еліміздің ғалымдары М. Оспанов, А. Худяков қалыптастырған маңызы зор теориялар, экономикалық және құқықтық көзқарастар осы салықтардың қоғам мен мемлекет үшін ауадай қажет екенін дәлелдеп отыр.

Қазақстан Республикасында қабылданған заңдарға сәйкес мемлекеттік бюджетке түсетін және оны реттейтін **жалпы мемлекеттік салықтар**, сондай-ақ жергілікті бюджеттің көздері болып табылатын **жергілікті салықтар** қолданылады.

Жалпы мемлекеттік салықтарға мыналар жатады:

- заңды және жеке тұлғалардан алынатын табыс салығы;
- қосымша құнға салынатын салық; акциздер;
- құнды қағаздармен жүргізілетін операцияларға салынатын салық;
- жер қойнауын пайдаланушылардың арнаулы төлемдері мен салығы;

Жергілікті салықтарға мыналар жатады:

- жер салығы;
- заңды және жеке тұлғалардың мүлкіне салынатын салық;
- көлік құралдарына салынатын салық;
- жол салықтары.

Жоғарыда берілген мәтіндер бойынша келесі тапсырмалар орындалады:

1) мәнерлеп оқыңыз (қазақ тіліне ғана тән дыбыстардың дұрыс айтылуына, екпінге, интонацияға ерекше назар аударыңыз);

2) тірек сөздерді теріп жазыңыз;

3) аудармасын ауызша баяндаңыз;

4) сұрақ – жауап құрастырыңыз;

5) жазбаша тезис құрыңыз;

6) кластер жасаңыз (салық дегеніміз не; салық түрлері)

7) синонимдік қатардағы сөздерді сөйлемге қатыстырыңыз: салықтар – төлемдер – алымдар

8) грамматикалық тапсырмалар: үшінші мәтіннен бес жай сөйлем теріп жазып, синтаксистік талдау жасаңыз; бірінші мәтіндегі зат есімдерге морфологиялық талдау жасаңыз; екінші мәтіндегі етістіктерге морфологиялық талдау жасаңыз; салық сөзінің анықтауыштары түгел теріп жазыңыз.

2. Жаңа сөздер мен сөз тіркестері

салық салу – налогообложение

салық саясаты – налоговая политика

салықтарды өндіріп алу – взимание налогов

салықтар алу (түсім базисы) – базис взимания налогов (выручки)

салық есептеуге арналған базис – базис для исчисления налога

салықсыз аймақ – безналоговая зона

қос салық есептеу – двойное начисление налога

үстеме табыс салығы – добавочный подоходный налог

салық салынғанға дейінгі пайда – доналоговая прибыль

салық төлегеннен кейінгі кіріс – посленалоговый доход

салық салынатын табыс – доход, облагаемый налогом

салық туралы заң жобасы – законопроект о налогах

салықтар мен олардың көздерін жіктеу – классификация налогов и их истоков

салықтарды жинауға жұмсалатын шығын – затрата на сбор налогов

салықтағы жеңілдіктер – налоговые льготы
сауда-делдалдық қызметтен алынатын табыс – доход от торгово-посреднической деятельности
төленуге тиісті салықтарды өндіріп алу шаралары – меры по взысканию подлежащего к оплате налога

жер салығы – земельный налог

мүлік салығы – налог на имущество

банктерге салынатын салық – налог на банки
шетелдік валютаға салынатын салық – налог на иностранную валюту

автокөлік құралдарына салынатын салық – налог на автотранспортные средства

корпорациялар салығы – налог на корпорации
халықаралық саудаға салынатын салық – налог на международную торговлю

мұра салығы – налог на наследство

жылжымайтын мүлік салығы – налог на недвижимое имущество

көтерме саудаға салынатын салық – налог на оптовую продажу

акцияларды табыстауға салынатын салық – налог на передачу акций

өндірушілерге салынатын салық – налог на производителей

құнды қағаздарға салынатын салық – налог на ценные бумаги

алеуметтік сақтандыруға салынатын салық – налоги на социальное старование

салық мәдениеті – культура налога

қосымша құн салығы – налог на добавочную стоимость

кеден салығы – таможенный налог

салық төлеуші – налогоплательщик

СТН (салық төлеушінің тіркеу нөмірі) – РНН (регистрационный номер налогоплательщика)

салық төлеуден жалтару – уклонение от уплаты налога

салықтан жалтаруға салынатын айыппұл – денежный штраф на уклонение от уплаты налога

тең салық тәртібі – равный налоговый режим

баз салығы – налог на пошлину

салықты кері өндіріп алу – обратное взимание налога

тауар салығы – товарный налог

салық әкімшілігі – налоговая администрация

салық мағлұмдамасы – налоговая декларация

салық есебі – налоговый учет

салық салынбайтын активтер – необлагаемые активы

салық салынбайтын ең төмен табыс – необлагаемый минимум дохода

салық сомасы туралы ресми хабарлама – официальное извещение о сумме налога

кемімелі салық – регрессивный налог

жасырын салық – скрытый налог

өтемдік салық – компенсационный налог

3. Үлестірімелі карточкалармен жұмыс.

№ 1. Сұрақтарға жауап беріңіз

1) Заңды тұлғалар салықтың қандай түрлерін төлейді?

2) Жеке тұлғаларға қандай салықтар салынады?

3) АҚШ – тың салық жүйесі туралы не білесіз?

№ 2. Қазақ тіліне аударыңыз.

Налогообложение, налоговая политика, взимание налогов, базис взимания налогов, базис для исчисления налога, безналоговая зона, двойное начисление налога, добавочный подоходный налог, доналоговая прибыль, доход, облагаемый налогом, законопроект о налогах, классификация налогов и их истоков, посленалоговый доход.

4. Пікіріңізді білдіріңіз.

1) Салық төлеу – Қазақстанның әр азаматының борышы.

2) Салық мәдениеті дегенді қалай түсінесіз?

3) Салықты не үшін төлейміз?

4) Салық саясатын қалай түсінесіз?

5. Мақал – мәтелдер, қанатты сөздер (слайд арқылы беріледі)

Қарызсыз кедейлік те байлық.

Екі қолға бір күрек.

Саудада достық жоқ.

Шығын шықпай, кіріс кірмейді.

Судың да сұрауы бар.

Уақыт алтынан да қымбат.

Сауда сақал сипағанша.

Қарыз күліп, барып жылап қайтады.

Есепсіз ақша жоқ.

Есеп білмеген есек.

Арзан алдайды.

Түстік өмірің болса, кештік мал жина.

Шығын олжаға татымайды.

Ісінді тындыр, алаңсыз қыдыр.

Көп түкірсе көл болар.

Алмақтың салмағы бар.

Қанағат қарын тойғызады,

Қанағатсыз жалғыз атын сойғызады.

Байлықтың атасы еңбек,

Анасы жер.

6. Студенттердің өткен тақырыптар бойынша білімдерін тексеру, жаңа алған білімдерін пысықтау.

1. Тест тапсырмалары.

1. Қаржы жиналатын, ссуда беретін, ақша есебін жүргізетін мекеме.

- a. банк
- b. биржа
- c. қор
- d. компания
- e. фирма

2. Банктің қызметі

- a. тауар сату, ақша тарату
- b. есеп айырысу, несие беру, салымдар қабылдау
- c. құжаттарды реттеу, құжаттарды әзірлеу
- d. бөлшектік сауда, тауар өндіру
- e. мұнай өндіру, экспортқа шығару

3. Банк клиенттерге сапалы қызмет көрсетуге береді

- a. уәде
- b. кепілдік
- c. қаржы
- d. кеңес
- e. салық

4. Қазақстан Республикасындағы банк жүйесі деңгейден тұрады

- a. екі
- b. төрт
- c. үш
- d. бес
- e. алты

5. Оплата наличными сөз тіркесінің дұрыс аудармасын табыңыз.

- a. қолма – қол төлеу
- b. жедел төлеу
- c. мезгілінде төлеу
- d. алдын – ала төлеу
- e. кейін төлеу

6. Бағалы қағаздардың түрлері:

- a. Акциз, вальвация, девальвация
- b. Облигация, акция, вексель
- c. Лимит, лицензия, патент
- d. Дисконт, купон, эмиссия
- e. Биржа, политика, повышение

7. Финансирование сөзінің аудармасын табыңыз.

- a. айырбастау
- b. қаржыландыру
- c. тұрақтандыру
- d. сақтандыру
- e. құлдырау

8. Финансы сөзі ... тілден шыққан

- a. латын
- b. неміс
- c. итальян
- d. ағылшын
- e. араб

9. Синонимдік қатарды табыңыз.

- a. өнім шығару, өнім өндіру
- b. тауар сату, қор ашу
- c. ақша жинау, ақша айырбастау
- d. есеп ашу, есеп шығару.
- e. қаржы қоры, сауда қоры

10. Нарықтық экономиканы ілгері жеткізетін күш:

- a. қайырымдылық
- b. бәсекелестік
- c. мұқтаждық
- d. жылдамдық
- e. бәсеңдік

11. Мүлік салығы тіркесінің дұрыс аудармасын табыңыз

- a. налог с оборота
- b. налог на имущество
- c. налог на прибыль
- d. косвенный налог
- e. налог с производства

12. Қозғалмайтын мүліктерді (тұрғын үйді, өндіріс ғимараттарын, жерді және т.с.с.) кепілдікке ала отырып, ұзақ мерзімге берілетін несие түрі

- a. ипотекалық
- b. маусымдық
- c. тұтыну
- d. ломбардтық
- e. жедел несие

13. Шығарылатын өнімді сатып алып, тұтынатын адам.

- a. тұтынушы
- b. салымшы
- c. сақтандырушы
- d. сатушы
- e. бақылаушы

14. Табыс сөзінің аудармасын көрсетіңіз

- a. доход
- b. затраты
- c. расход
- d. вклад
- e. имущество

15. Презентация сөзінің аудармасы

- a. жоспарлау, жобалау
- b. кепілдеме беру
- c. таныстыру, жарнамалау

- d. шартты белгі, төлем құралы
e. атақты, даңқты
16. Скидканың қазақшасы
a. шегерме
b. өндіру
c. келісім
d. арзан
e. табыс
17. Свободная конкуренция тіркесінің аудармасын табыңыздар
a. еркін бәсеке
b. еркін сауда
c. еркін дем алу
d. еркін ақша
e. еркін айналым
18. Рұқсат қағаз қалай аталады?
a. лицензия
b. лизинг
c. демпинг
d. облигация
e. акция
19. Нарықта сұраным мен ұсынымның нәтижесінде пайда болатын баға қалай аталады?
a. еркін баға
b. мемлекеттік баға
c. келісімді баға
d. көтерме сауда бағасы
e. шектеулі баға
20. Жоғарыдан мемлекеттік органдардың белгілеп, бекітіп беретін бағасы
a. биржалық баға
b. есептік баға
c. еркін баға

- d. мемлекеттік баға
e. шетелдік баға
- 7. Жаңа тақырыпты қорытындылау.**
Салық төлеу – әр қазақстандықтың азаматтық борышы.
Салық – мемлекеттік бюджетті толтырудың басты жолы.
Ішкі мәдениетті, сыртқы мәдениетті қалай бағаласак, салық мәдениетін де солай қадірлейік.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Күзекова З.С. Қазақ тілі: Оқулық. – Алматы: Раритет, 2007.
2 Сағитова З.М. Профессиональный казахский язык для экономистов, бухгалтеров, аудиторов: Учебное пособие. – Көкшетау: Келешек - 2030, 2008.
3 Құсайынова А.К. Казахско – русский, русско – казахский терминологический словарь: Экономика и финансы. – Алматы: Рауан, 2006.

Резюме

В статье автор предлагает план проведения занятия по казахскому языку, предусматривая профессиональную подготовку будущего специалиста.

Conclusion

The article is devoted to the research of the topical problem of teaching the state language. The author defines the status of the state language in preparing the future specialist.

РЕГИОНАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ЭЛЕКТИВНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «ОСНОВЫ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОГО МАСТЕРСТВА»

Белозёр Л.П.

Профессиональная подготовка студентов-пианистов – будущих учителей музыки – включает в себя широкое изучение всех фортепианных стилей мировой музыкальной классики.

Большое количество самых разнообразных пособий и методик авторов разных стран посвящено развитию техники пианиста. Эти пособия создавались на протяжении всего времени существования фортепиано (клавесина, клавикорда и т.п.). Чаще всего исполнительское мастерство пианиста ассоциируется с его технической оснащённостью, позволяющей

исполнять самые виртуозные произведения. Но понятие мастерства музыканта подразумевает высокий уровень исполнения, связанный с творческим раскрытием замысла произведения, превращающего его в предмет искусства и раскрывающего образное содержание музыки.

Государственный общеобязательный стандарт музыкального образования Республики Казахстан включает в себя – одновременно с формированием технических умений и навыков игры на инструменте – овла-